

درآمدها و هزینه‌های دولت در سال ۸۷

جیب دولت: پُر یا خالی؟

در سال ۸۷ نه تنها بسیاری از درآمدهای پیش‌بینی شده دولت محقق نشد، بلکه حتی به دلیل کاهش قیمت نفت، با افت درآمدها مواجه بودیم.

میلیون ریال، درآمد مالیاتی دولت در مدت مذکور بوده است که این رقم ۵۶/۳ درصد میزان پیش‌بینی شده در بودجه را به خود اختصاص می‌دهد. اما اگرچه دولت در تحقق درآمدهای مالیاتی خود در نیمه نخست سال موفق به نظر می‌رسد، اما با توجه به تعویق اجرای طرح مالیات بر ارزش افزوده، انتظار می‌رود که بخش دوم این درآمد به طور کامل محقق نشود. لازم به یادآوری است که قانون مالیات بر ارزش افزوده با نرخ ۳ درصد که قرار بود از ابتدای مهرماه ۸۷ جایگزین جمعیت عوارض شود، به دلیل عدم توجه دولت به شرایط کشور و عدم اطلاع‌رسانی لازم توسط مسئولان، با مقاومت اصناف مواجه شد و شکست خورد.

در بحث مخارج دولت نیز ۶۲۱ میلیون و ۱۲۶ هزار میلیون ریال جهت استفاده از کالاها و خدمات، هزینه اموال و دارایی، یارانه، کمک‌های بلاعوض، رفاه اجتماعی و غیره به عنوان هزینه‌های جاری در نظر گرفته شده است که در بُعد عملی ۲۶۶ میلیون و ۷۰۱ هزار و ۷۰۰ میلیون ریال آن در نیمه نخست سال ۸۷ محقق گشته است. همچنین ۲۵۱ میلیون و ۵۷۳ هزار و ۸۰۰ میلیون ریال به عنوان هزینه‌های عمرانی دولت در بودجه مصوب در نظر گرفته شده بود که از این میزان ۳۱/۹ درصد آن - معادل ۸۰ میلیون و ۳۹۳ هزار و ۸۰۰ میلیون ریال - در شش ماهه نخست سال ۸۷ محقق گشته است. شایان ذکر است که هزینه عمرانی در نظر گرفته شده در سال ۸۷ نسبت به سال ۸۶ با یک جهش ۷۰/۳ درصدی همراه بوده است.

تراز پرداخت‌ها

مبادلات خارجی اقتصاد در سال ۸۷ از یک سو متأثر از تحولات مثبت بازار جهانی نفت خام در نیمه نخست سال و روند رو به تزاید صادرات غیرنفتی و از سوی دیگر تحت تأثیر کاهش بهای نفت در نیمه دوم سال و اعمال فشار و تحریم‌های غرب قرار داشت. بر اساس اطلاعات اولیه، حجم مبادلات خارجی

بودجه و وضع مالی دولت

قانون بودجه سال ۸۷ کل کشور - به عنوان چهارمین بودجه قانون برنامه چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴) - با توجه به سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، برنامه چهارم توسعه و اسناد توسعه فرابخشی، بخشی و استانی و همچنین در چارچوب سیاست‌های کلان دولت تدوین گردید. مجموع منابع مصوب بودجه عمومی دولت ۹۳۹ میلیون و ۱۲۲ هزار و ۷۶۲ میلیون ریال بود که از مجموع منابع بودجه دولت، سهم درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی به ترتیب ۳۶/۱، ۱۹/۲ و ۲۳/۷ درصد می‌باشد. پرداخت‌های هزینه‌ای، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و

تملک دارایی‌های مالی نیز به ترتیب ۴۹/۱، ۲۶/۰ و ۳/۸ درصد از مصارف بودجه مصوب و اولیه را به خود اختصاص دادند.

از درآمد ۳۳۸ میلیون و ۷۵۳ هزار و ۱۴۹ میلیون ریالی پیش‌بینی شده در بودجه سال ۸۷ درآمدهای مالیاتی ۶۴/۱ درصد، درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ۲۸/۸ درصد، درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات ۳/۵ درصد، درآمدهای حاصل از جرایم و خسارات ۱/۳ درصد و درآمدهای متفرقه ۲/۳ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین ۲۹۸ میلیون و ۸۶۵ هزار و ۶۰۰ میلیون ریال از درآمدهای دولت از محل منابع حاصل از فروش نفت و فرآورده‌های نفتی در نظر گرفته شده است.

بر اساس بررسی عملکرد دولت در نیمه اول سال ۸۷ معادل ۱۲۵ میلیون و ۳۵۰ هزار و ۵۰۰ میلیون ریال از محل فروش نفت، درآمد حاصل شده است که رقم مذکور، تقریباً ۴۱/۹ درصد از میزان در نظر گرفته شده در بودجه را تشکیل می‌دهد. گفتنی است که میزان صادرات و قیمت نفت در شش ماهه نخست سال، بیش از شش ماهه دوم سال بوده و به همین دلیل، تحقق کامل درآمدهای نفتی در طول سال بعید به نظر می‌رسد. همچنین ۱۲۲ میلیون و ۲۶۹ هزار و ۷۰۰

سال ۸۳ به ترتیب به رقم ۲۲۴/۷ و ۲۴۵/۱ رسید که نسبت به دوره مشابه سال قبل به ترتیب رشد قابل ملاحظه ۴۰/۴ و ۳۸/۰ درصدی را نشان می‌دهند.

از سوی دیگر، آمارهای موجود حکایت از کاهش ۱۵ تا ۳۵ درصدی قیمت مسکن را در سال ۸۷ در مناطق مختلف کشور - از جمله تهران - دارند. از دلایل عمده این کاهش می‌توان به سیاست‌های انقباضی بانک مرکزی در بازه مورد بررسی و محدود نمودن پرداخت تسهیلات خرید مسکن توسط بانک‌های دولتی و خصوصی - به غیر از بانک مسکن - اشاره کرد. گفتنی است با وجود این کاهش، هنوز تا بازگشت کامل به نرخ‌های اوایل سال ۸۵ راه زیادی در پیش است.

جمعیت و سیاست‌های اشتغال‌زایی

بر اساس برآوردهای مرکز آمار ایران، در سال ۸۶ جمعیت کل کشور معادل ۷۱ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر بوده که از این تعداد ۴۹ میلیون و ۶۰۰ هزار نفر در مناطق شهری و مابقی در مناطق روستایی ساکن بودند. همچنین بر اساس پیش‌بینی واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران»، در سال ۸۷ جمعیت ایران ۷۲ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر بوده که این موضوع، رشد ۱/۵ درصدی جمعیت را نشان می‌دهد.

از سوی دیگر، یکی از مهمترین اهداف برنامه چهارم کشور، کاهش نرخ بیکاری در سال ۸۸ - سال پایانی برنامه - به رقم ۸/۴ درصد می‌باشد. اما بنا بر اعلام مرکز آمار ایران، نرخ بیکاری کشور در بهار، تابستان و پاییز سال ۸۷ به ترتیب ۹/۶، ۱۰/۲ و ۹/۵ درصد بوده است. بر اساس نتایج به دست آمده در سه ماهه سوم سال، نرخ بیکاری در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی بیشتر بوده است. همچنین در مدت مذکور، بخش خدمات با ۴۶/۷ درصد، بیشترین سهم اشتغال کشور را به خود اختصاص داده است. بخش‌های صنعت با ۳۳/۴ و کشاورزی با ۱۹/۹ درصد، رتبه‌های دوم و سوم اشتغال‌زایی کشور را از آن خود کرده‌اند.

همچنین بررسی نرخ مشارکت اقتصادی در تازه‌ترین گزارش مرکز آمار ایران در پاییز ۸۷ نشان می‌دهد که ۳۶/۹ درصد جمعیت در سن کار - ۱۰ ساله و بیشتر - از نظر اقتصادی فعال بوده‌اند. در این گزارش اشاره شده است که نرخ مشارکت اقتصادی در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی کمتر بوده است. بررسی تغییرات نرخ مشارکت اقتصادی کل کشور، حاکی از کاهش ۲/۷ درصدی این نرخ نسبت به پاییز ۸۶ و کاهش ۱/۱ درصدی آن نسبت به تابستان ۸۷ است. بررسی سهم شاغلان ۱۵ ساله و بیشتر، با ساعت کار معمول بیش از ۴۹ ساعت نشان می‌دهد که ۴۲/۶ درصد شاغلان به طور معمول بیش از ۴۹ ساعت در هفته کار می‌کنند. این شاخص که یکی از نماگرهای تعیین کار استاندارد می‌باشد، نشان می‌دهد که درصد زیادی از شاغلان در کشور، بیش از میزان استاندارد کار می‌کنند. ■

کشور در شش ماهه نخست سال برابر با ۶۷ میلیارد و ۳۶۶ میلیون دلار بوده که همچون روال سال‌های گذشته ۸۵/۳ درصد آن صادرات نفت و گاز بوده است. همچنین بر اساس اعلام اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، ارزش صادرات غیرنفتی کشور نیز در هفت ماهه نخست سال ۸۷ با ۳۵ درصد افزایش نسبت به مدت مشابه سال قبل، به رقم ۱۱ میلیارد و ۳۵۱ میلیون و ۷۲۰ هزار دلار رسید. همچنین طی این مدت ۳۳ میلیارد و ۵۹۴ میلیون و ۵۰۰ هزار دلار کالا وارد کشور شده است که حکایت از رشد ۳۱ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل دارد. لازم به ذکر است که تراز بازرگانی کشور در شش ماهه نخست سال با مازادی معادل ۳۱ میلیارد و ۸۵۸ میلیون دلار روبه‌رو بوده است. مازاد مذکور در تعامل

بازارهای پولی و بانکی در سال ۸۷

بازار بیزار!

با کسری ۴ میلیارد و ۲۸۸ میلیون دلاری تراز خدمات خارجی و تراز مثبت ۵۴۱ میلیون دلاری انتقالات باعث شد تا مازاد حساب جاری تراز پرداخت‌ها به ۲۸ میلیارد و ۱۱۱ میلیون دلار برسد. خالص حساب سرمایه کشور نیز در شش ماهه نخست سال ۸۷ از کسری معادل ۸ میلیارد و ۹۰۲ میلیون دلار برخوردار بوده که این میزان کسری در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، از رشد ۳۰/۸ درصدی برخوردار است. بخش عمده‌ای از کسری حساب سرمایه، به سرفصل کوتاه مدت مربوط می‌شود که با ۶ میلیارد و ۶۷۲ میلیون دلار کسری روبه‌رو بوده است. گفتنی است میزان بدهی‌های خارجی ایران نیز در مدت تحت بررسی ۲۳ میلیارد و ۳۰۴ میلیون دلار بوده است. ■

روند قیمت‌ها

متوسط شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران، بر مبنای سال پایه ۸۳ در ۹ ماهه اول سال ۸۷ به عدد ۱۸۰/۵ بالغ گردید که در مقایسه با دوره مشابه سال ۸۶ معادل ۲۷/۱ درصد افزایش داشته است. گفتنی است، نرخ تورم کشور از مهرماه تادی ماه سال ۸۷ معادل ۵/۵ واحد درصد کاهش یافت. شاخص مذکور نسبت به ماه‌های مشابه سال قبل در مهر، آبان، آذر و دی ماه به ترتیب معادل ۲۹/۵ درصد، ۲۸/۳ درصد، ۲۶/۴ درصد و ۲۴/۰ درصد افزایش داشته که نشان‌دهنده روند کاهشی رشد تورم در ماه‌های مذکور، نسبت به ماه‌های مشابه سال قبل می‌باشد.

متوسط شاخص بهای تولیدکننده در ایران نیز بر مبنای سال پایه ۷۶ در ۹ ماهه اول سال ۸۷ به عدد ۲۳۳/۷۹۷/۷ رسید که نسبت به دوره مشابه سال قبل با ۲۳/۳ درصد افزایش مواجه است. متوسط شاخص بهای کالاها صادراتی نیز در ایران بر مبنای سال پایه ۷۶ در مدت مذکور به عدد ۶۶۳/۴ رسید که در مقایسه با دوره مشابه سال ۸۶ معادل ۲۱/۸ درصد افزایش داشته است.

ارز و سکه

بر اساس اعلام بانک مرکزی، در ۹ ماهه اول سال ۸۷ متوسط قیمت فروش سکه تمام بهار آزادی طرح قدیم در شهر تهران ۲ میلیون و ۳۴۷ هزار و ۵۱۳ ریال و طرح جدید ۲ میلیون و ۴۷ هزار و ۸۶۳ ریال بود که نسبت به دوره مشابه سال ۸۶ به ترتیب ۳۲/۳ و ۲۶/۹ درصد افزایش یافته است.

همچنین در مدت مذکور، متوسط قیمت فروش یک دلار آمریکا و یک یورو در بازار آزاد شهر تهران، به ترتیب ۹ هزار و ۶۰۴ ریال و ۱۴ هزار و ۷ ریال بود که نسبت به دوره مشابه سال قبل به ترتیب ۲/۷ درصد و ۷/۷ درصد افزایش داشته است. اکنون سال ۸۷ را در شرایطی به پایان رسانده و آغازگر سال ۸۸ هستیم که رییس‌جمهور کشورمان هنگام تقدیم لایحه بودجه به مجلس، آن را با شرایط امروز اقتصاد جهان متناسب دانسته و کاهش چشمگیر وابستگی بودجه سال ۸۸ را به نفت، جهشی بزرگ در اقتصاد کشور خوانده است. وی اجرای اصل ۴۴، تکمیل طرح‌ها و تداوم صرفه‌جویی را از مهمترین ویژگی‌های بودجه ۸۸ دانسته است. ■

بررسی نظام پولی و اعتبار کشور و همچنین بازار سرمایه در سال ۸۷ مبین الزام دولت در تغییر نگرش خود به بسیاری از سیاست‌های اتخاذی پولی و بانکی در سال آتی است.

پول و اعتبار

امید پرداخت نرخ‌های پایین سود، به بانک‌های دولتی روی آورده بودند. از طرفی نرخ سود مورد انتظار تسهیلات در عقود مبادله‌ای در بخش صنعت و معدن، مسکن، صادرات و بازرگانی و خدمات ۱۲ درصد و در بخش کشاورزی ۱۰ درصد اعلام شده بود. همچنین در شرایطی که نرخ تورم بیشتر از نرخ سود سپرده‌های بانکی است، مردم برای جلوگیری از زیان و کاهش ارزش پول خود، اقدام به خارج کردن سپرده‌های خود از بانک‌ها می‌نمایند که این عمل در سال ۸۷ به وقوع پیوست. بر این اساس، طبق آخرین آمار ارایه شده توسط بانک مرکزی، در نیمه نخست سال ۸۷ نرخ جذب سپرده بانکی منفی بوده است.

با این حال، اقدام بانک مرکزی در دی ماه سال ۸۷ مبنی بر صدور مجوز انتشار ۵ هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت در راستای کمک به رشد اقتصادی کشور و به منظور تأمین مالی طرح‌های عمرانی از جمله سدسازی و نیروگاهی مربوط به شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران که با سود ۱۸ درصد در سال به فروش رسید، گواه آن است که دولت هم متقاعد شده است که با نرخ سود ۱۵/۵ درصد، امکان فروش اوراق مشارکت وجود ندارد.

بازار سرمایه

در شش ماهه ابتدای سال ۸۷ حدود ۲۵ هزار و ۷۷۱ میلیون سهم به ارزش ۱۰۱ هزار و ۹۰۶ میلیارد ریال در سازمان بورس اوراق بهادار تهران معامله شد. در این دوره، متوسط شاخص‌های تعداد و ارزش سهام معامله شده به ترتیب به اعداد ۳۶۱/۳ و ۱۹۵/۶ رسید که نسبت به دوره مشابه سال ۸۶ به ترتیب ۱۱/۴ درصد و

رشد نقدینگی کشور در پایان فصل اول سال ۸۷ با سیاست‌های انقباضی بانک مرکزی با کاهش ۱/۱ درصدی نسبت به اسفند ۸۶ به ۱۶۲ هزار و ۲۶۶ میلیارد تومان رسید. همچنین این عدد در پایان شهریور ۸۷ با رشد ۱/۸ درصد، رقمی معادل ۱۶۷ هزار و ۶۰ میلیارد تومان بوده است. گفتنی است که رشد نقدینگی در سال‌های ۸۳ تا ۸۶ به ترتیب ۳۰/۲، ۳۴/۳، ۳۹/۴ و ۲۷/۷ به ثبت رسیده است. سیر نزولی تورم که در سال ۸۴ به ۱۲/۱ درصد رسیده بود، به مدد افزایش نقدینگی - حجم نقدینگی کشور طی سه سال دو برابر شد و از ۶۸ هزار و ۵۸۶ میلیارد تومان در پایان سال ۸۳ به ۱۶۴ هزار و ۲۹ میلیارد تومان در پایان سال ۸۶ رسید - به ۲۹/۵ درصد در مهرماه ۸۷ افزایش یافت.

همچنین پول نقد به صورت اسکناس و مسکوک در دست مردم که شناخته شده‌ترین ابزار پرداخت می‌باشد و توسط آن تسویه مبادلات بدون نیاز به هرگونه نهاد واسطه‌ای انجام پذیر است، با ۳۰/۲ درصد رشد نسبت به اسفند ۸۶ به ۱۰۴ هزار و ۱۳۹ میلیارد ریال در شهریور ۸۷ رسید. از سوی دیگر، در پی اعلام بخشنامه یکسان‌سازی نرخ سود سپرده‌های سرمایه‌گذاری از سوی بانک مرکزی ایران در آذر ۸۷ حداقل و حداکثر نرخ سود پرداختی بانک‌ها بین ۹ تا ۱۹ درصد تعیین شد. این بخشنامه در جهت تعدیل حرکت سپرده‌ها در بانک‌ها صادر شد. گفتنی است که در چند ماه نخست سال، مردم در حالی سپرده‌های بانکی خود را برای دریافت سود بیشتر، از بانک‌های دولتی خارج و آن را به بانک‌های خصوصی منتقل می‌کردند که پیش از آن برای اخذ تسهیلات به